

НОВИ ИЗАЗОВИ У РЕШАВАЊУ ОРУЖАНИХ СУКОБА

ТРЕЋА РЕВОЛУЦИЈА У РАТОВАЊУ

ПИШЕ Милош СТРУГАР

Одељење за мир и истраживање конфликта на Универзитету Упсала у Шведској сматра се за институцију с најбољом базом података о оружаним конфликтима у свету. Основни критеријум који користе за дефинисање ратних и оружаних сукоба јесте број жртава, те се конфликт у коме има више од 10.000 погинулих у току године дефинише као рат, док се оружаним сукобима сматрају конфликти с више од 100 жртава. Према том критеријуму, у прошлој години било је више од 40 оружаних конфликта, од којих су четири била ратни сукоби (Сирија, Авганистан, Ирак и Мексико), десет оружаних сукоби у којима је погинуло између 1.000 и 10.000 људи и 30 оружаних сукоба у којима је број жртава био испод 1.000. На основу тих података, укупно погинулих у конфликтима прошле године било је око 150.000, док се број грађанских ратова утростручио у поређењу с 2008. годином.

Суморне прогнозе

Ни 2017. година не обећава да ће бити боља. Нема на виду политичких решења за постојећа кризна жаришта, а хуманитарна ситуација на терену се погоршава и оружане борбе интензивирају. У Централноафричкој Републици прети опасност од нових муслиманско-хришћанских сукоба и Уједињене нације упозоравају на реалну опасност да дође до геноцида. У Авганистану, Сомалији, ДР Конгу, Нигерији, Малију, Либији насиље и оружани сукоби се наставаљају, а број жртава расте. Рат против терористичке организације Даеш, који се истовремено води на простору Ирака и Сирије, интензивирао се и узроковао велики број невиних жртава и страдање цивилног становништва на територијама под контролом милитаната, посебно у урбаним срединама и великим градовима попут Мосула и Раке. У ваздушним ударима у Јемену свакодневно страдају цивили, а глад и епидемија колере прете да изазову хуманитарну катастрофу огромних размера.

Појављују се и нове кризе и нове опасности од оружаних сукоба у разним деловима света. Највећу забринутост, свакако, изазивају тензије и звецкање оружјем међу државама са знатним војним потенцијалима, укључујући и ну-

клеарно оружје. Најопаснија је ситуација на Корејском полуострву, која прети да измакне контроли и доведе до ратног сукоба с потенцијално великим бројем жртава. Кинески и индијски војници гледају се преко

нишана на граници Бутана. Чарке између Кине и САД у Јужнокинеском мору лако могу довести до нежељене ескалације. Тензије расту и на европским границама Руске Федерације.

На дипломатском плану нема већих помака, а посреднички напори да се пронађу политичка решења, највећим делом под окриљем Уједињених нација, дају скромне резултате. Већина конфликта у савременом свету је у тој мери фрагментизована и испреплетана с екстремизмом и међународним тероризмом да је тешко смислити начин или пред-

Четврта индустријска револуција, чији је носилац информативна и дигитална технологија, процес технолошке фузије, развој вештачке интелигенције, роботике, нанотехнологије, биотехнологије и слично, суштински мења и концепт националне и међународне безбедности. Савремени оружани сукоби у којима учествују државе све више су хибридног карактера и представљају комбинацију традиционалних војних техника и нових начина ратовања, који су раније били својствени само недржавним актерима. У прошлој години у свету је било више од 40 оружаних конфликта, у којима је живот изгубило око 150.000 људи, док се број грађанских ратова утростручио у поређењу с 2008. годином. Врло често одговор међународне заједнице своди се на пружање хуманитарне помоћи, а једини ефикасни и даље остају међународни дипломатски и политички напори на спречавању, контроли и мирољубивом решавању конфликта, што, међутим, захтева знатно већи степен међународног јединства.

узети конкретне кораке да се сукоби и насиље зауставе или барем ставе под какву-такву контролу.

„Слаба” држава плодно тло за конфликт

41

Које су основне карактеристике савремених конфликта, а које отежавају налажење мирољубивих решења?

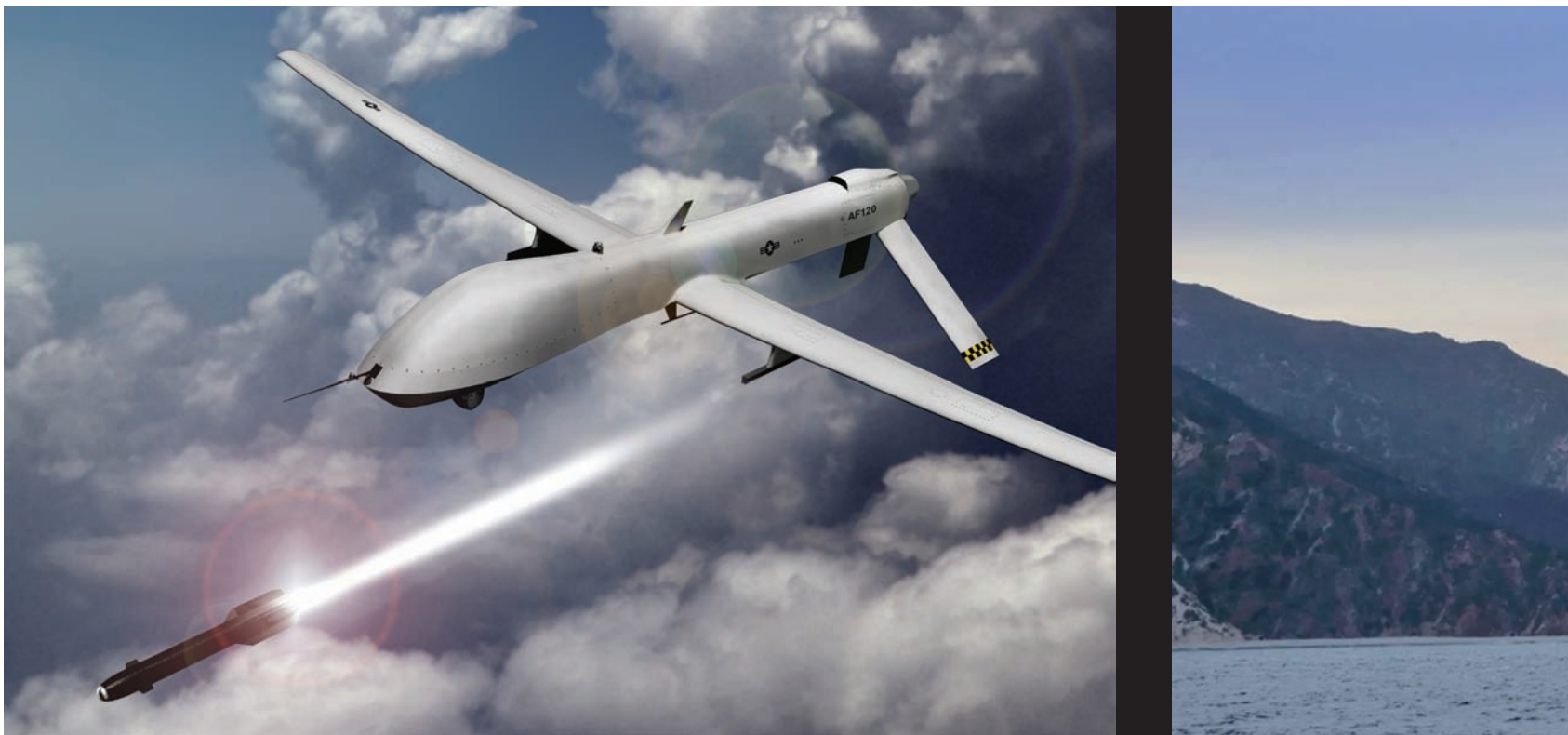
Постоји директна корелација између сиромаштва, економских и социјалних проблема, с једне, и оружаних конфликта, екстремизма, међународног тероризма и организованог криминала, с друге стране. Политичке неизвесности, растућа економска криза, климатске промене, nestaшице хране и воде, неконтролисана урбанизација и остали глобални проблеми утичу на јачање поларизације, продубљавање јаза између богатих и

сиромашних, ширење екстремизма и мржње, те пролиферацију конфликта широм света.

Оружани конфликти обично започињу и развијају се у земљама у којима су државне институције слабе и не могу да се изборе с нагомиланим економским и друштвеним изазовима. У многим случајевима крхке државне институције изложене су додатним притисцима, узрокованим миграцијама становништва и избегличким таласима, организованим криминалом, илегалном трговином оружјем и наркотицима, терористичким нападима... У таквим условима државе губе легитимитет и контролу над ситуацијом, те по правилу постају једна од страна у конфликту, често и сама одговорна за кршење међународног хуманитарног и људских права.

понашање страна у сукобу и пружи заштиту цивилном становништву, рањеницима, заробљеницима и осталим угроженим групама. Цивилно становништво трпи најтеже последице. Број цивилних жртава, убијених и рањених, сразмерно је много већи него у свим претходним ратовима. Број избеглица и расељених лица, већином жена и деце, достигао је рекордни ниво већи од 60 милиона, при чему је реч о дугорочном избеглиштву или расељавању које, у просеку, траје 20 година. У многим конфликтним зонама цивили су изложени организованом и бруталном насиљу и најчешће су жртве терористичких напада и недискриминаторне употребе експлозивних направа у урбаним срединама.

Појава моћних оружаних недржавних група са значајним финансијским и војним капацитетима, а које имају политичке, економске или криминалне циљеве, додатно компликује ситуацију, продужава трајање оружаних конфликта и отежава политичко решење. Посебну опасност представља спрега између тих група, терористичких организација и организованог криминала, и њихово повезивање и деловање на транснационалној основи. Актери, по правилу, не поштују међународно хуманитарно право и користе насиље према цивилном становништву као инструмент за остварење циљева.

Додатно забрињава и чињеница да се у многим конфликтима појавио и укоренио насилни и брутални екстремизам, који се шири путем друштвених медија, регионалних мрежа и територијалне контроле.

Једна од карактеристика оружаних сукоба у савременом свету јесте масовно и веома често организовано кршење људских права, права избеглица и међународног хуманитарног права, које треба да регулише и санкционише

Сексуално насиље у конфликт зонама користи се као метод ратовања и терористичка тактика с циљем да се уништи друштвено ткање и кохезија.

Деца су најугроженији део цивилног становништва у сукобима. Према подацима Уједињених нација, она су изложена систематском насиљу од 58 оружаних група у 23 конфликта, укључујући сексуалну експлоатацију и злостављање, отмице, регрутовање и слично. Жене и девојчице суочене су с посебним ризицима и опасностима, а имају и најмање изгледа да њихова права буду поштована и заштићена. Сексуално злостављање и експлоатација, отмице, ропство, трговина женама и девојчицама присутна је у многим зонама оружаних конфликта.

Време „аутономног” оружја

Четврта индустријска револуција, чији је носилац информативна и дигитална технологија, процес технолошке фузије, развој вештачке интелигенције, роботике,

нанотехнологије, биотехнологије и слично, брише границе између физичке, биолошке и дигиталне области живота. То суштински мења и концепт националне и међународне безбедности. Савремени оружани сукоби у којима учествују државе све више су хибридног карактера и представљају комбинацију традиционалних војних техника и нових начина ратовања, који су раније били својствени само недржавним актерима. Информативна и дигитална револуција, сајбер ратовање, употреба друштвених мрежа, развој вештачке интелигенције и роботике, мењају природу и утичу на вероватноћу избијања конфликта. Све је теже направити разлику између рата и мира, разлучити ко је борац и учесник у оружаним суко-

бима, а ко није, шта представља насилно, а шта ненасилно деловање.

Нове технологије у ратовању као што су биолошко и аутономно оружје (роботи убице) постају доступне не само државама већ и недржавним актерима и терористичким организацијама. У отвореном писму упућеном генералном секретару Уједињених нација пре неколико недеља, 116 лидера у индустрији роботике и вештачке интелигенције из целог света оценило је да смртоносно аутономно оружје прети да постане „трећа револуција у ратовању... оружани сукоб ће се водити у размери већој него икад, и брзином коју људи не могу да схвате. То може да буде оружје терора, оружје које деспоти и терористи користе против невиних становника, и оружје хаковано да делује на непожељан начин”.

Сви поменути фактори заједно доприносе не само повећању броја конфликта и отежавају политичка и мирољубива решења, већ систематски уништавају друштвену кохезију и доводе у питање легитимитет држава и њихових институција.

Кључ у рукама Савета безбедности

Међународна заједница, Уједињене нације, регионалне организације и моћне државе за сада нису нашли одговарајући одговор на изазове који представљају оружани конфликти у савременом свету. У неким случајевима одговор су биле политичке декларације и осуде, без великог ефекта на терену. Светски самит у Уједињеним нацијама 2005. године је, на пример, усвојио нормативни оквир и обећао одлучну акцију на заштити цивилног становништва, а страдања цивила у зонама конфликта никада нису била већа него у последњој деценији. У неким случајевима одговор су биле робусне војне интервенције, укључујући и насилне промене режима у појединим земљама. Оне, међутим, не само да нису решиле сукобе већ су директно допринеле ескалацији и ширењу конфликта, њиховој фрагментацији, распаду државних институција и појави нових екстремнијих и све бруталнијих актера.

Врло често одговор међународне заједнице своди се на пружање хуманитарне помоћи. То може донекле да ублажи последице оружаног сукоба за цивилно становништво, али хуманитарна помоћ сама по себи не може да доведе до мирољубивог решења јер се бави само последицама, а не узроцима и коренима конфликта. Нови тренд, све више уочљив код многих земаља, јесте заузимање дистанце и одрицање одговорности за оружане сукобе у осталим деловима света. Самоизолација, међутим, у таквом савременом глобализованом свету није могућа, јер оружани сукоби у најзабаченијем делу света имају глобалне последице, што потврђују велике миграције становништва и избегличке кризе, те ширење екстремизма и радикализма.

Једини могући одговор и даље остају међународни дипломатски и политички напори на спречавању, контроли и мирољубивом решавању конфликта. То, међутим, захтева знатно већи степен међународног јединства, посебно у Савету безбедности Уједињених нација, као врховној институцији за очување међународног мира и колективног система безбедности. Такође, захтева много већу међународну помоћ слабим државама, с крхким институцијама, да би могле да се изборе с економским и социјалним проблемима. Неопходно је успоставити и дијалог са свим актерима у конфликтима, укључујући и оружане недржавне групе, ради разумевања њихових позиција, мотивације и разлога за оружану борбу. Значајно је да се успостави и ефикасан међународни надзор над применом нових технологија, које се могу употребити у рату. Само уз такав свеобухватан и јединствен међународни приступ, у коме ће свака држава преузети одговорност, може се пронаћи пут да се идентификују и на мирољубив начин реше основни узроци и корени оружаних сукоба. ■